

PREFAȚĂ

Publicăm primele trei volume dintr-o cronologie a vieții literare românești din perioada 1944-1964. Este un proiect vast, ambițios și, după mine, necesar, un proiect la care participă cu precădere cercetătorii tineri din cadrul Institutului „G. Călinescu” al Academiei Române. Ideea mea, propunându-le această temă, a avut și are în continuare două rațiuni. O rațiune, întâi, pedagogică: să-i determin pe tinerii care n-au trăit sub comunism (sau au trăit doar în anii copilăriei și adolescenței) să cunoască mai bine viața literară din această perioadă. Și cum ar putea s-o cunoască dacă nu citind publicațiile vremii și, în măsura în care este posibil, cercetând arhivele publice? ... A doua rațiune (rațiunea principală!) a fost aceea de a reconstitui printr-o acțiune comună (citește: printr-o cercetare atentă, migăloasă, cu maximă obiectivitate!) evenimentele care, în succesiunea lor, adesea confuză și contradictorie, au marcat cea mai sumbră epocă din istoria literaturii române și în genere, din istoria modernă a României. Ne-am propus, deocamdată, ca punct de reper aprilie 1964, dar, în mod sigur, nu vom rămâne aici. Deja un grup de cercetători, sărind peste perioada 1964-1990, pregătește o mică istorie a vieții literare de după căderea comunismului. O epocă, tot așa, tensionată, confuză, contradictorie. Totul este pus în discuție, ca și în primii ani postbelici, și multe mituri cad. Sperăm să putem oferi cititorilor noștri, după ce proiectul va ajunge la capăt, o fotografie fidelă a lumii literare românești din ultima jumătate de secol. Numai așa, cu toate documentele în față, vom putea scrie adevărata istorie a literaturii române din această perioadă în care se prăbușește un întreg sistem cultural și se pregătește să-i ia locul altul, de export (sovietic). Nu-i prima dată când se încearcă asemenea studii, dar cercetarea noastră își propune să facă mai mult: să despoaie toate publicațiile cât de cât importante ale vremii și să înregistreze evenimentele mari și mici care, într-un chip sau altul, au marcat viața culturală în această fază în care, să mai spun o dată, politica intră brutal în literatură și toate conceptele literaturii sunt răsturnate, iar ideologia (o ideologie unică!) vine la putere. Am reușit? Am încercat, oricum...

Au încercat, vreau să spun, acești tineri cercetători care, prin natura lucrurilor, n-au de protejat decât adevărul istoric și n-au de plătit nicio poliță morală. Ei fac, în fond, un exercițiu de arheologie literară. Un exercițiu erudit, ca să folosesc o construcție puțin oximoronică. Scopul este de a dovedi că lucrurile sunt totdeauna complexe, când este vorba de literatură și că în domeniul creației nu vom găsi niciodată îngeri și demoni în stare pură. În epocile de tranziție, ei trăiesc împreună și, deseori, în interiorul aceluiași spirit. Iată, dar, de ce este necesar să cunoaștem, pentru a da o judecată dreaptă asupra unui scriitor, opera lui în totalitate, inclusiv manifestările sale publice care, de multe ori, ne pun în dificultate. Iau exemplul lui G. Călinescu care, în timp ce publică articole politice regretabile în „Națiunea”, în Serzsul clasicismului (1946) recomandă romancierului român să părăsească „mistica evenimentului” și să facă roman de caractere, în tradiția balzacianismului. Și tot acum sau mai târziu, întrebat ce este realismul socialist, răspunde printr-o eschivă: „noi știm ce este realismul socialist” și schimbă numaidecât vorba, începând să peroreze despre caligrafie și grădinile decorative ... Sau cazul Sadoveanu, Ralea, Philippide. .. Istorie complicată, vreau să zic, circumstanțe care influențează negreșit comportamentul scriitorului român care, cu adevărat, stă sub vremi. Și vremurile nu sunt, în mod cert, bune ...

Mai răsfoiesc o dată aceste pagini înțesate de date și de nume, pagini deseori însângerate sau înnegrite - cum vrem să-i spunem - de propoziții scandaloase, absurde, pline de o ură irațională, și ce observ? Că între 1944-1948 cel dintâi nume care vine în discuție după un război nimicitor (murise în el aproximativ un milion de români!) este Rebreanu. Tocmai murise și publiciștii români, cu mici excepții (excepție se cheamă, de pildă, Dimitrie Gusti - președintele Academiei Române - dar Gusti este un om de știință, nu publicist), consideră că Rebreanu a fost un agent al Gestapou-lui și, astfel, a trădat pe țărani săi nășăudeni. Cel puțin așa scrie N. Carandino, îndemnându-și cititorii să meargă la mormântul prozatorului, nu pentru a-l plânge, ci „pentru a extrage dintr-o penibilă viață de om, un simbol și o învățătură”. Simbolul este, desigur, lamentabil - în viziunea publicistului. Nici poetul Miron Radu Paraschivescu nu are gânduri mai bune. Crede și el că Rebreanu nu are alt drept decât acela de a putezi

în pământul „prea mult răscolit și prea mult supt de lăcustele naziste”. Mai dur decât toți, mai inclement, tânărul poet Ion Caraion anunță (în „Fapta” 13 sept. 1944) că n-a murit, în fapt, Rebreanu, ci „a murit un strigoiu, un spectru, a murit un vânzător” și că un popă tânăr „îi va blestema mormântul și amintirea: omagiul de pe urmă al fostului agent la Gestapo, Liviu Rebreanu”...

Este stilul în care se discută, în genere, atitudinea morală a scriitorilor ziși colaboraționiști. Un stil al violenței motivat, doar, de faptul că românii trecuseră printr-o istorie grea și, acum, își reglau conturile. Ce-i curios este faptul că unii dintre acești publiciști agresivi (Carandino, Caraion) vor fi tratați mai târziu în același fel: vor înfunda pușcăriile (Ion Caraion pentru 14 ani!) și opera lor va fi scoasă din bibliotecile publice timp de câteva decenii.

După Rebreanu, vine la rând Arghezi apoi Blaga, G. Călinescu și, după el, toată critica estetică... Nu mai vorbim de „criminalii de război” sau cei socotiți ca atare, de la Nichifor Crainic și Ion Petrovici, la Eliade și Caraion. Semnalul îl dă, în cazul lui Arghezi, cum se știe, Miron Radu Paraschivescu care denunță în 1945 pe acest nerușinat impostor (termenii există) și operația de eliminarea lui din literatură se încheie în 1948 odată cu apariția în „Scânteia” a celebrului articol Poezia putrefacției și putrefacția poeziei de Sorin Toma, fiul poetului A. Toma. Acesta luase locul lui Arghezi la Academia Română. Eliminarea lui Arghezi înseamnă, în fapt, eliminarea din istorie a poeziei modeme românești. Din fericire, nu s-a întâmplat această nenorocire pentru că, după aproape un deceniu, Arghezi a revenit în spațiul public și, odată cu el, încet, încet, au revenit și alți poeți ai modernității... Atât cât s-a putut și așa cum s-a putut...

Dar acesta este un proces lung și anevoios. Deocamdată critica literară, dominată de noii ideologi, are alte priorități: ea discută, de pildă, despre criza culturii sau despre realismul socialist, cele două culturi, denunță critica estetică (pseudoștiințifică, se înțelege), suprarealismul (combătut de un fost suprarealist, Ion Vitner) sau decadentismul culturii occidentale etc ... E limpede, supusă acestui tratament de șoc (șoc ideologic), cultura română începe să se destrame. Își pierde, rând pe rând, valorile tradiționale și, când un scriitor mare, ca Eminescu, este acceptat, el este acceptat doar cu partea lui „bună”, „progresistă” (minoră, de altfel) și nu cu totalitatea operei sale ...

Se întâmplă, în această fază de revizuire radicale, și lucruri curioase: G. Călinescu (revin la el pentru că este, cu adevărat, un personaj important în epocă), G. Călinescu, zic, scrie, cum s-a văzut, articole „pe linie”, este deputat în Marea Adunare Națională, și în același timp, este dat afară din Universitate, iar ideologia operei sale critice este denunțată ca fiind antiraționalistă și antiscientistă. Ion Vitner, care este ideologul principal, ideologul de serviciu cel mai de temut în această perioadă, publică un studiu amplu despre critica subiectivă în care dovedește că autorul Istoriei literaturii române de la origini până în prezent „nu a făcut decât să se lase furat de farmecul funerar al unei ideologii în descompunere” și că Istoria ... în cauză nu-i o veritabilă istorie a literaturii pentru că, între altele, „nu pune în lumină elementul de continuu progres al literaturii noastre, ceea ce crește și se dezvoltă, în opoziție cu ceea ce este învechit și pe cale de dispariție, nu pune în lumină lupta continuă dintre aceste elemente, astfel că lucrarea d-sale are un aspect liniar, de suprafață, este lipsită de profunzime” ...

Concluzia este că, având atâtea cusururi, Istoria lui G. Călinescu „nu dechide nicio perspectivă asupra viitorului”. Ca și când rostul unei istorii a literaturii este acela de a face preziceri, ca o vrăjitoare. Când același G. Călinescu scrie, undeva, că „un mare scriitor, chiar vinovat sub raport civic, rămâne mereu mare scriitor, Rebreanu este Rebreanu oricum și oricând”, Ion Vitner îl sancționează pe loc: „generalizarea aceasta este tipic idealistă și este primejdioasă”. Acestea și altele duc pe severul ideolog să decreteze că ideile lui G. Călinescu reprezintă, în genere, „manifestarea uneia din cele mai înapoiate gândiri, că sunt manifestarea decăderii totale a gândirii burgheze, a descompunerii acestei gândiri, manifestată în ceea ce reprezintă mai acut ideologia imperialismului” ...

Nu-i nimic de comentat în marginea acestor propoziții decât, poate, faptul că sunt totalmente false - chiar din punctul de vedere marxist - și că prin violența și absurdul lor indică un stil cu totul

primitiv de a discuta problemele esteticii și ale criticii literare. Este, dealtminteri, stilul epocii. În același mod, judecă, de exemplu, un alt ideolog (Nestor Ignat) pe Blaga, numindu-l „diletant” și „mistificator”, iar filosofia lui n-ar fi decât „un adevărat târg al deșertăciunilor”, „un bâlci al tuturor mistificărilor” („Viața Românească” ian. 1946). Pentru a-l discredita total pe filosof, autorul articolului îi pune în seamă un întreg „arsenal fascist” în lumea conceptelor sale ...

Criticii din vechea generație (Ralea, Călinescu, Vianu, Streinu, Cioculescu) vorbesc, în acest scurt răstimp, de un nou umanism sau de un nou clasicism în literatura română, iară să-și dea seama că realismul socialist care se pregătea să fie impus ca unică metodă de creație are alt program. G. Călinescu visa, în consens cu oamenii din generația lui, la o fază a monumentalului în cultura română, în timp ce un student de-al său îl denunța, în „Flacăra”, ca învechit și rău profesor și prin aceasta ar fi primejdios să fie lăsat să vorbească în amfiteatru. Va fi, în curând, eliberat și așa va rămâne până la moarte sa... iar teoriile lui despre monumentalitate și despre roman vor fi ignorate, dacă nu direct combătute de noii ideologi ai literaturii. Aceștia recomandă romanul politic care să vorbească, direct, despre lupta de clasă, despre transformările din industrie și agricultură și despre „omul nou” și nu (cum gândea G. Călinescu) despre romanul care să construiască o tipologie memorabilă și să facă analiza caracterelor, eliminând jurnalismul și, încă odată, „mistica evenimentelor” din narațiune.

G. Călinescu nu-i singurul care imaginează în 1945 utopia unei culturi majore în noua istorie care se profilează. Este suficient să parcurgem interviurile luate de Ion Biberi în primele luni după război unor personalități ale lumii românești pentru a vedea că intelectualii vor să se implice în acțiunea politică și, în genere, nutresc visul - cum spune același G. Călinescu - „de-a pieri îndărătul faptei” ... Altfel zis, visează la o creație grandioasă și impersonală, expresie a lumii din afară. „Gândim, clădim și scriem pitic” - clamează el în dialogul din Lumea de mâine (1945) - ne e frică de «columna uriașă», de gândirea absolută și de literatura caracterologică, de tip milenar; ne obsedează cronicul, efemerul, lucrul cu „personalitate”, critica prin moment” ... Propoziții juste, în esență, viziune bună de critic care are perspectiva artei milenare, în fine, ambiția unui critic de a ridica arta românească la nivelul capodoperelor... Numai că acest vis se spulberă repede și toată lupta lui G. Călinescu cu evenimentul, efemerul, jurnalismul din interiorul literaturii se încheie, cum am precizat deja, cu îndepărtarea lui din amfiteatrul Universității bucureștene unde, în fapt, de-abia fusese acceptat... Ideea sa despre o lume românească bazată pe „un cosmopolitism de tip grec” și dorința lui de a se plimba într-o țară plină de statui și de catedrale devine, repet, o pură utopie. Dar cât de frumoasă și, se va dovedi în anii ce urmează, cât de inactuală pentru că, în timp ce criticul face elogiul libertății creatorului și propune modelul unei arte care nu are de-a face cu normative și constrângeri de orice fel (modelul Renașterii sau modelul Goethe!), ideologii proletcultului vor cere, dimpotrivă, o artă supusă draconic normelor de partid...

Citit din perspectiva timpului, Sensul clasicismului pare azi o ultimă încercare pe care o face vechea (și temeinică) critică estetică românească de a salva principiile autonomiei esteticului într-o literatură amenințată de dictatura proletariului. „Arta, zic eu, să stea strâns legată de viața absolută, dar artistul să se bucure de deplina libertate de a se sublima de evenimente. Arta nu se face cu normative, ci cu liberă consimțire. Eminescu a fost un jurnalist eminent, fiindcă credea în ce scria. Omul politic să câștige prin mijloace libere pe artist, convins; din constrângere nu reiese decât maculatură. Să nu uităm că Maiorescu, seninul în artă, a fost un om politic foarte legat de secolul lui. Lumea de mâine o văd întemeiată pe interesul acut de umanități, pe un cosmopolitism de tipul grec, așa cum a existat printre oamenii Renașterii și ai perioadei Voltaire-Goethe, pe un dispreț total de particular. Acum toată străduința noastră tinde de a face dreptate mulțimii, de a îndeplini condițiile materiale juste, fără de care termenii înaintați ai progresului nu sunt posibili. Unui țaran înfometat și bolnav nu-i arde de catedrale. Însă în cele din urmă ținta e tot spiritul. Decât să mănânc șuncă într-o țară fără statui, prefer să mă hrănesc cu măslina pe Acropole”. Câteva propoziții sunt suspecte aici pentru ideologii epocii: „artistul să se bucure de deplina libertate de a se sublima de evenimente”, „din constrângere nu reiese decât maculatură”, o lume de miile ridicate pe „un cosmopolitism de tip grec” etc., altele sunt „progresiste”, conformiste.

Ion Biberi (medic psihiatru, prozator joycian și eseist) care provoacă aceste dialoguri cu oamenii de cultură din două generații (de la Sadoveanu și Enescu la Petre Pandrea și Geo Dumitrescu) este de părere că lumea de mâine va fi o lume a tradițiilor culturale și educative și că știința va avea un rol esențial în acest proces de devenire socială. Este convins, de altfel, că a sosit momentul de a recomanda, „o concepție eroică și activistă a viitorului civilizației”... Despre eroism și activism vorbesc, încă de pe acum (1945), și ideologii noului sistem și se va vorbi, asurzitor, în deceniile următoare. Dar ce semnificație au aceste vorbe terorizante nu se spune... Nu spun nici cei care pornesc, ca Ion Biberi, de la principiile științelor pozitive... Orice sens am da acestor termeni, un fapt este cert: abia ieșiți dintr-o istorie decimantă, intelectualii români se pregătesc, plini de speranțe, să intre în altă istorie care, se va dovedi ulterior, nu este deloc mai puțin traumatizantă. Dar, deocamdată, ei fabrică, în 1945, utopii personale. George Enescu vrea să se sustragă „vicisitudinilor și evenimentelor vieții” pentru a putea să se dedice muzicii. Este ofensat de brutalitățile lumii și crede, în genere, că „omenirea a degenerat, moralmente vorbind, în beneficiul afirmării fizice”... „Nu mai sunt de acord cu omul” - declară el. Nu-i de acord nici cu violențele care au invadat arta. „Unde este adevărata adâncime a artei, lirismul?” întrebă el, evident dezaprobator... Mai calm, Sadoveanu crede în evoluția pozitivă a lumii, o evoluție globală. „Ca urcând pe o spirală infinită în veșnic progres sufletesc, intelectual”, fără să ia în calcul „blăstămățiile” istoriei, cum le zice el în alt timp. Scrie o carte pe an (în 20 de zile de lucru) și, în restul timpului, este stupar, șahist, pescar, vânător. Face, cu alte cuvinte, ce-i place. „Am nevoie de lene, de reculegeri” - mai precizează el în plină agitație a istoriei. Nu face nicio deosebire între Natură și Dumnezeu, socotind că „ceea ce este inteligență în lucruri este Dumnezeire”. Nu se duce în chip obișnuit la biserică, dar se consideră un spirit profund religios în sensul lui Ioan Evanghelistul - „la început a fost Cuvântul”... Justificare ambiguă. Un mistic al cuvântului care fundamentează literatura sau un mistic în sensul Evangheliei?. Oricare ar fi înțelesul acestei fraze, fapt sigur este că autorul Baltagulului nu-i înfricoșat de istoria ce se pregătește să acapareze scena lumii românești.

Arghezi, mai prevăzător pentru că a pățit mai multe în istorie, Arghezi nu știe, în 1945, care poate să fie forma ideală a lumii, știe doar că esențială e, în orice formă de viață, fericirea individului. „Chezășia unei societăți fericite este puțința de perfecționare indefinită a individului” - spune el. În privința literaturii e mai sceptic decât alții: „Lumea de mâine? Ce-o fi însemnând acest vocabular de iluzii, pe care îl aud în câteva limbi de zeci de ani de zile, când sincer, și când ipocrit? Cine vorbește în toate epocile de lumea de mâine? Lumea de azi. În literatură, cel puțin, lumea de ieri a fost calitativ întotdeauna mai bună decât cea de azi. Pomeneai de Pascal. Când a scris Pascal? Acum peste 300 de ani. La ce fel de lumânare de ceară a scris până lui inegalată de confortabilul ev al becului electric? Să nu uităm manuscrisele, ca Biblia, care sunt opera celui mai întunecat trecut, al opaițului de seu și ulei.” Modelele lui Arghezi sunt, după cât se observă, îndepărtate și de lumea de mâine și de lumea prezentă. Răspuns tipic arghezian, răspuns în dodii, în răspăr cu vizionarismul colectivizat al ideologilor: poetul se gândește la fericirea individului, nu a maselor, iar în ce privește modelele literaturii, el propune scrierile sacre (Biblia) și opera unui filosof mistic (Pascal).

Sociologul Dimitrie Gusti vrea să constituie o știință a națiunii române care ar putea avea consecințe pozitive asupra organizării statului român. „Pentru a nu degenera în oligarhie și birocrație, democrația trebuie să construiască Statul de jos în sus și nu invers” - precizează acest om învățat și prob cu gândul la o democrație socială care, după el, ar fi „idealul și, desigur, realitatea înjgheburii sociale de mâine”... Criticul Mihai Ralea propune „un umanism socialist” în sensul dat acestui concept de Malraux și de doctrinarii ruși mai noi. Concept vast, concept abstract, concept care, s-a dovedit mai târziu, justifică toate injustițiile. Spre deosebire de Arghezi, Ralea combate viziunea romantică, individualistă și recomandă „adeziunea spirituală a omului la colectivitate”... Vianu este atras de problemele devenirii, istoriei, creației și are, în chip hotărât, o concepție „activistă a lumii”. „Înțeleg cultura ca o transformare a Naturii în sensul vederilor și exigențelor omului”... Esteticianul detestă pe „omul de vorbe, de formule, de avânturi nereflectate” și imaginează că, în țara lui Mitică, se poate instala o civilizație a muncii și a lucrului bine făcut: „Poate că pentru prima oară în Istorie, entuziasmul pentru

muncă, convingerea adâncă a omului în valoarea etică a muncii și dezvoltarea forței de muncă ajung acum la treapta lor cea mai înaltă. De abia acum, cultura umană a îngăduit o libertate totală, să nădăjduim definitivă, a muncii. Istoria a ajuns la stadiul în care munca reprezintă conștiința unei înălțări a omului deasupra lui însuși. Căci omul nu trebuie să fie robul, ci domnul muncii. Muncitorul trebuie să aibă față de muncă fervoarea pe care o are un artist față de opera pe care o înfăptuiește. Va trebui să aibă aceiași libertate față de muncă." Alice Voinescu, spirit creștin cu profunde studii filosofice, crede într-o „ordine inteligentă a lumii” și este convinsă că în prezența unei realități divine lumea va evolua de la inconștient la conștient... Peste câțiva ani va fi exclusă din viața intelectuală și va cunoaște ororile detenției...

Idealul tânărului iacobin Petre Pandrea este, în 1945, să trăiască „în contemplație, ca țăran, într-un colhoz pe Bărăgan” și, sceptic, crede că lumea ce va veni va fi propice pentru oamenii politici, pentru sociologi și jurnaliști și deloc pentru artiști: „Pentru noi, artiștii, iubite domnule doctor Biberi, va fi o epocă neinteresantă. Vom renunța la artă, vom asista în continuare la auto-mutilarea noastră, și vom fi mereu jurnaliști, sociologi, economiști, avocați sau medici de prim ajutor... Nicio plăcere: Artă e suprema bucurie ...”

Vorbele sale s-au adevărat în ceea ce privește condiția artiștilor. Nu s-a înfăptuit însă visul lui de a trăi, în contemplație, ca un țăran într-un colhoz. Om de stânga înainte de război, Petre Pandrea a înfundat pușcăriile comuniste atunci când comuniștii pe care îi apăraseră, ca avocat, au venit la putere. Destin tragic. Avea dreptate să-și manifeste, în 1945, ura lui absolută împotriva guvernărilor: „Să-ți mărturisesc oroarea mea împotriva unei societăți canibalice, dezgustul permanent pentru acaparatori, ura incendiară pentru insensibilitatea bovină a tuturor guvernărilor (rară excepție), față de intelectualitatea română? Marea mizerie și umilință a intelectualilor n-o cunosc nici zarzavagii speculanți, nici pescarul, nici tutungiul și nici măcelarul meu de la sabotaj, cu atât mai puțin politicianul, îngrășați din pânda tuturor loviturilor și a învârtelilor rapide”. Geo Dumitrescu – reprezentant de marcă al generației tinere - este sentimental, urăște pe proști, vrea să scrie o monografie critică și pioasă a lui Caragiale și promite să lupte neabătut împotriva cărților de istorie și a formalismului burghez. Discursul lui este revoluționar și optimist: „aștept momentul să mă integrez convingător și deplin în frontul lumii de mâine, pentru realizarea căreia admit orice metodă și orice preț și scuz orice fărădelege trecătoare”. Momentul a venit, dar nu așa cum îl aștepta autorul Libertății de a trage cu pușca: timp de un deceniu și mai bine poezia lui va fi pusă la index, iar el, ca individ, va fi oprimat de sistemul pe care îl elogiază cu ardoare în 1945 și căruia îi scuză, dinainte, orice metodă și orice fărădelege trecătoare (teribilă imprudență, rea premoniție!). Fărădelegea l-a lovit și pe poet și aproape pe toți scriitorii din generația sa.

Cum se vede, intelectualii români, tineri și bătrâni, imaginează la începutul epocii postbelice o lume a valorilor umaniste, o lume dreaptă și armonioasă, în fine, o lume a creației majore și a fericirii individului. O utopie aproape generală. Cu mici excepții (Sadoveanu, Ralea), aproape toți acești intelectuali visători vor plăti greu fantasmelor lor. Unii cu închisoarea, alții cu marginalizarea socială și literară...

*

Trecând peste alte subiecte și alte campanii care domină presa din acești ani tulburi, cum ar fi, de pildă, problema epurării din universitate și din viața publică în genere (liste de colaboraționiști, denunțuri, incriminări grave etc.), două nume și două teme trebuie menționate în acest tablou de epocă: Ermilov și Kemenov, doi teoreticieni sovietici, traduși și prezentați ca niște veritabili legistatori literari în presa românească. Unul (Ermilov) definește realismul socialist cu o sinteză superioară de realism și romantism plus ideologia revoluționară a clasei muncitoare, celălalt (Kemenov) înfățișează cultura occidentală ca o „revoltă în genunchi” într-un proces, fundamental, de decadență. Aceste idei și aceste sintagme au făcut carieră și au circulat în viața literară românească aproape două decenii și, în funcție de ele, a fost judecată literatura... Judecată și îndrumată (un termen care se repetă).

„Îndrumarea" literaturii devine o problemă de stat. Ideea „literaturii angajate", care în termenii lui Sartre are o conotație umanistă, în estul Europei este însoțită de îndrumare și cenzură ideologică. Faptul se vede și din fragmentele ce urmează și o să se vadă mai bine în textele apărute în „obsedantul deceniu" (anii '50) atunci când literatura devine - cum se spune în documentele oficiale - „o problemă de partid", iar criticii literari (nu toți, dar o bună parte) devin îndrumătorii ei obstinați, adică cenzorii intoleranți ...

Ar fi cu toate acestea o eroare să socotim că literatura română, chiar în aceste circumstanțe, este un deșert irecuperabil și că nicio scriere valoroasă și nicio judecată corectă n-a fost dată, de nimeni. Volumele de față dovedesc că între 1944- 1948 vocea lui G Călinescu este încă ascultată și că Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu și tinerii critici (Al. Piru, Adrian Marino, Ov. S. Crohmălniceanu și alții) pot încă să dea judecăți drepte despre poezii din ceea ce mai târziu s-a numit „generația pierdută" (Geo Dumitrescu, Caraion, Tonegaru, Doinaș) sau despre debutul lui Petru Durnitriu și Marin Preda...

Așa dar: oferim celor interesați o cronologie a vieții literare care nu trebuie confundată, în niciun chip, cu o istorie a vieții literare din primii ani de după război, dar care, în intențiile noastre, poate pregăti apariția unei asemenea istorii, cu dramele, obsesiile, violențele și mistificările ei... Întocmită cu lungi și de multe ori complicate ezitări și stângăcii, cronologia ce urmează a fost revăzută și ordonată, în ultimă instanță, de profesorul Andrei Grigor care, alături de Lucian Chișu și de alți cercetători menționați în Notă asupra ediției, conduce el însuși un grup de cercetare angajat în acest proiect desfășurat pe mai mulți ani. Țin să le mulțumesc tuturor celor care au contribuit, cu priceperea, devotamentul și probitatea lor științifică și morală, la realizarea acestui proiect.

13 iunie 2010 EUGEN SIMION